

JOEEP

Journal Homepage: <http://dergipark.org.tr/joep>

Araştırma Makalesi • Research Article

Savunma Harcamaları ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Benoit Hipotezinin Geçerliliğinin Sınanması

Relationship Between Military Expenditures and Economic Growth: Testing the Validity of The Benoit Hypothesis

Memiş Can Yardımcı^{a, *}

^a Öğr. Gör. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Emirdağ Meslek Yüksekokulu, 03030, Emirdağ/Afyonkarahisar /Türkiye
ORCID: 0000-0002-2317-2249

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 25 Nisan 2022

Düzeltilme tarihi: 7 Haziran 2022

Kabul tarihi: 22 Haziran 2022

Anahtar Kelimeler:

Savunma Harcamaları

Ekonomik Büyüme

Benoit Hipotezi

ARTICLE INFO

Article history:

Received: April 25, 2022

Received in revised form: June 07, 2022

Accepted: June 22, 2022

Keywords:

Military Expenditures

Economic Growth

The Benoit Hypothesis

ÖZ

Savunma harcamaları yurtiçi üretilen ürünlere yönelik gerçekleşirse ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkileri olacaktır. Benzer biçimde ekonomik büyümenin pozitif oranda ve uzun süreli gerçekleşmesinin de savunma harcamaları üzerinde olumlu bir etkisi olacaktır. Bu konuya yönelik birçok akademik çalışma mevcuttur. Bunlar arasında en önemlisi 1978 yılında Benoit tarafından gerçekleştirilen çalışmadır. Benoit hipotezi olarak literatürde yer alan bu çalışma savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantıya odaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye odaklanan Benoit hipotezinin Türkiye ekonomisi için sınanmasıdır. Çalışmada 1990-2019 periyodunda savunma harcamaları ve GDP arasındaki ilişkiler incelenmiş, durağanlık sınamaları yapılmış ve göstergeler arasındaki nedensellik ilişkilerinin varlığı sınanmıştır. Analiz neticesinde savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında çift taraflı etkileşimin varlığı elde edilmiştir. Türkiye ekonomisinde Benoit Hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türkiye için savunma harcamaları ve ekonomik performansı ifade eden ekonomik büyüme arasında karşılıklı nedensellik ilişkisinin var olduğu bulunmuştur.

ABSTRACT

If defense expenditures are made for domestically produced products, it will have positive effects on economic growth. Similarly, the positive and long-term realization of economic growth will also have a positive effect on defense expenditures. There are many academic studies on this subject. The most important among these is the work carried out by Benoit in 1978. This study, which is included in the literature as the Benoit hypothesis, focuses on the connection between defense expenditures and economic growth. The aim of this study is to test the Benoit hypothesis, which focuses on the relationship between defense expenditures and economic growth, for the Turkish economy. In the study, the relations between defense expenditures and GDP in the period of 1990-2019 were examined, stability tests were conducted and the existence of causality relations between the indicators was tested. As a result of the analysis, the existence of a bilateral interaction between defense expenditures and economic growth has been obtained. It has been concluded that the Benoit Hypothesis is valid in the Turkish economy. In addition, it has been found that there is a mutual causality relationship between defense expenditures and economic growth, which expresses economic performance for Turkey.

1. Giriş

Savunma, ülkede yaşayan bireylerin eşit şekilde paylaştıkları tüketim hizmetidir. Bu hizmetten ülkenin vatandaşları her koşulda aynı ölçüde yararlanabilmektedir. Savunma hizmeti aynı coğrafi sınırlar içerisinde yaşayan bireylerin tamamını kapsamaktadır (Bulutoğlu, 2002). Savunma hizmetlerinin kesintisiz olarak

gerçekleştirilebilmesi amacıyla ülkeler/ devletler/ hükümetler iktisadi güçlerini kullanarak bir denge yaratmaya çalışır. Bu dengeye bağlı olarak savunma hizmetlerinin ihtiyaca göre uygulanabilirliği belirlenmektedir. Bu amaçla ülkeler askeri ve teknolojik stratejiler belirleyerek savunma hizmetlerini gerçekleştirmeye çalışır. Böylelikle, savunma sistemlerini

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: canyardim@aku.edu.tr

Atıf/Cite as: Yardımcı, M.C. (2022). Savunma Harcamaları ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Benoit Hipotezinin Geçerliliğinin Sınanması. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(1), 436-445.

e-ISSN: 2651-5318. © 2022 TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır. [Hosting by TUBITAK ULAKBİM JournalPark. All rights reserved.]

ne zaman kime karşı kullanacağını tespit eden ülkeler tehdidi minimum zararla atlatabilmektedir. Tam da bu noktada ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin farklılığı, coğrafi olarak yerleşik buldukları alan, üretim, istihdam gibi faktörler önemlidir (Bulutoğlu, 2002: 240-241).

Ülkeler tehdit, savaş durumu yahut ülke ekonomisinde meydana gelen istikrarsızlıklar gibi nedenler ile sahip oldukları bütçeden savunma harcamalarına pay ayırır. Bu nedenle ülkelerin savunma harcamaları miktarında farklılıklar meydana gelmektedir. Türkiye’de güncel durumlar göz önüne alındığında Suriye ve Irak’taki siyasi ve sosyolojik karışıklık ve buralarda devam eden çatışmalar Türkiye’de savunma harcamalarının önemini artırmaktadır (Üçler, 2017: 62).

Ülkelerin kendilerini dış güçlere karşı savunmak için savunma sistemlerine ilişkin stratejilerini tespit etmeleri gerekmektedir. Bu stratejileri belirlemek oldukça güçtür. Ülkemizin kendisini herhangi olası bir tehdide karşı koruması ve ulusal amaçlarını yerine getirebilmesi için savunma hizmetlerini belirlemesi gerekmektedir. Ülkemizin buna yönelik savunma harcamalarını gerçekleştirmesi ise güç bir konu olmakla beraber ülkemiz için önemli bir konudur. Savunma harcamalarının belirlenmesi ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre değiştiğinden Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeleri gelişmiş ülkelere kıyasla daha fazla zorlamaktadır. Savunma harcamalarına ayrılan bütçenin yanlış belirlenmesi ve bütçenin yanlış kullanımı sadece ülke güvenliğini değil aynı zamanda ülke vatandaşlarının eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerden yararlanma kalitesini de düşürmektedir. Türkiye’de savunma harcamalarına ayrılan bütçe; bütçe dışı, askeri yardımlar ve bütçe kaynakları olarak üçe ayrılmaktadır. Savunma harcamaları için ayrılan bütçe genel bütçenin bir kısmıdır. Bu nedenle ihtiyaç duyulan savunma hizmetlerinin belirlenmesi ve savunma harcamalarına ayrılacak bütçenin doğru tespit edilmesi ülkenin ulusal güvenliği ve gelişimi için önem arz etmektedir.

Savunma harcamalarına ayrılacak bütçe ülkenin verimli alanlara ayracağı bütçenin büyüklüğünü etkileyecektir. Dolayısıyla bu etki doğrudan ekonomik gelişme ve vatandaşların refahı üzerinde etki yaratacaktır. Bireylerin hayat kalitelerinin ve refah düzeyinin artırılmasının tek yolu iktisadi büyümenin sağlanmasıdır (Erbaykal, 2007: 27). İktisadi büyüme kısaca belli bir periyot için üretim faktörlerinde birey başına meydana gelen artış miktarı olarak tanımlanmaktadır (Durgun ve Timur, 2017: 129). Bu açıdan bakıldığında kamu bütçesinden savunma harcamalarına ayrılan payın belirlenmesinin iktisadi büyüme üzerinde etkili olacağı açıktır. Ekonomik büyüme ve savunma harcamaları arasındaki ilişki araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Özellikle Benoit’in (1978) çalışmalarından sonra bu ilişki bilinirliğe kavuşmuştur. Bu çalışma, ülkelerin savunma harcamalarında meydana gelen artışların ekonomik performansı olumlu etkileyeceğini vurgulamaktadır. Daha sonra ise savunma ekonomisinin mikro ekonomik ve makroekonomik değişkenler üzerinde

etkili olup olmadığı çok sayıda çalışmaya konu olmuştur. Fakat birçok ekonomiste göre iktisadi büyüme ile savunma harcamaları arasındaki ilişkiler kesinlik kazanmamıştır.

Benoit hipotezini araştıran ampirik çalışmalar diğer hipotezleri araştıran ampirik çalışmalar gibi kullanılan yöntem, örneklem, analize konu dönem gibi değişkenler açısından farklılaşmaktadır. Türkiye 1990’lı yıllara kadar farklı güdülerle savunma harcaması gerçekleştirirken, 1990 yılından sonra özellikle terör olayları ve

SSCB’nin yıkılması sonrası savunma harcamalarının hacmi ve içeriği değişmiştir. Dolayısıyla 1990 yılı ve sonrası dönemin analiz edilmesi bu açıdan önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye ekonomisi için 1990-2019 yılları arasında savunma için yapılan harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantının tespit edilmesidir. Araştırmada serilerin durağanlık özelliklerinin ortaya konulması için birim kök testleri ve savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin var olup olmadığının belirlenmesi amacıyla da Toda-Yamamoto nedensellik testi kullanılmıştır. Araştırmaya konu dönem için gerçekleştirilen nedensellik analizi bulgularına göre; savunma harcamalarından ekonomik büyümeye doğru çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur. Elde edilen bulgular, gelişmekte olan ülkeler için yapılan analizlerde savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönde bir ilişkinin varlığını ileri süren Benoit hipotezini desteklemektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre Benoit hipotezinin Türkiye ekonomisi için geçerli olduğu sonucu elde edilmiştir.

2. Savunma Harcamalarına Tarihsel Bir Bakış

Türkiye açısından savunma harcamalarının ele alınması için Osmanlı İmparatorluğu dönemine de bakılması yerinde olacaktır. Güçlü bir dış ticari gücü olan Osmanlı İmparatorluğu, bu gücü savunma gücü ve askeri başarıları ile de pekiştirmiştir. Osmanlı Devleti açısından sonun başlangıcı olarak görülen 18. yüzyılın başından itibaren Osmanlı çağın teknolojik gelişimine ayak uyduramamıştır ve 1. Dünya Savaşı esnasında mevcut etkinliğini büyük bir oranda kaybetmiştir. 1. Dünya Savaşı’nda ve ardından gerçekleşen Kurtuluş Savaşı’nda yaşanan zorluklar ile 1920 yılı itibarıyla savunma sanayi alanı büyük bir ivme kazanmıştır (Gümüldaş, 2010; Giray, 2004).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye ekonomisinde olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri tarafından Marshall Planı ile sağlanan hibe ve yardımlar, 1950 yılı sonrası Türkiye’nin NATO üyeliği ile birlikte artmış ve 1950’li yıllardan itibaren Türk Savunma Sanayi üretim, gelişim motivasyonunda düşüş gözlemlenmiştir. Askerî birlikler 1970’li yıllar itibarı ile Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri olarak ayrılmış ve bunun neticesinde ASELSAN, TUSAŞ ve HAVELSAN gibi savunma sanayi sektöründe yeni şirketlerin kuruluşu gerçekleşmiştir (Gümüldaş, 2010). Savunma sanayisinde en önemli gelişim ve dönüşüm safhası 1985 yılında Savunma Sanayi Müsteşarlığının kuruluşu olarak kabul edilir. Millî

bütçe kaynaklarının büyük bir kısmı kullanılarak bu tarihe kadar Millî Savunma Bakanlığının İç ve Dış Tedarik Daire Başkanlıkları üzerinden yapılan alımlar ile AR-GE ve Teknoloji Yönetimi Dairesi Başkanlığıyla yapılan ar-ge projeleri, mamul üretimi ve benzeri unsurlara büyük kaynak aktarımı yapılmıştır. Daha önce Savunma Sanayi Geliştirme ve 4 adet Destekleme İdaresi Başkanlığı, SAGEB adı altında yürütülen çalışmalar daha sonra yayınlanan Kanun Hükmünde Kararname ile Savunma Sanayi Müsteşarlığına dönüştürülünce mevcut tarihe kadar doğrudan temin yoluyla savunma ihtiyaçlarımız giderilirken sanayi yatırımlarımızın artırılması fikri gündeme gelmiştir.

Küresel konjonktürde ise SSCB'nin dağıldığı dönemlerde dünya çapında savunma harcamaları azalmaya başlamıştır. NATO'ya üye olan devletlerin de savunma hizmetleri ve savunma harcamalarında azalan bir trend ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler grubunda yer alan NATO üyeleri ülkelerde savunma harcamaları azalmasına rağmen Türkiye bu trende yakalanmamış aksine Türkiye'de savunma harcamaları artan bir eğilime girmiştir. Türkiye'de savunma hizmetlerinin iyileştirilmesi ve savunma harcamalarının artırılması 1960'lı yıllar ile 1970'li yıllar arasında önemli derecede yükselmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren ülkemiz çapında ortaya çıkan terör tehdidinin artması ile savunma harcamaları artış göstermeye devam etmiştir. 1990 ve 2004 dönem aralığında artan terörün etkisi savunma harcamalarına yansımaya devam etmiştir.

Dünya çapında yaşanan soğuk savaş döneminin sona ermesi ile birlikte yaşanan çekişmeler, kutuplaşmalar ve gruplaşmalar azalmaya başlamış ancak bu esnada savunma hizmetleri önemini korumaya devam etmiştir. Çok sayıda ülke ya da bölgede savunma hizmetlerine ilişkin harcamalar yapılmaktadır. Soğuk savaşın başlamasıyla birlikte meydana gelen ikili gruplaşmalar 1980 ile 1988 arasındaki dönemde çoklu gruplaşmalara dönüşmüştür. Bundan ötürü gelişme aşamasında olan çok sayıda ülkede savunma hizmetlerinde düşüşler yaşanmış ve savunma harcamalarında ciddi azalışlar meydana gelmiştir. Fakat şunu belirtmek önemlidir ki Amerika, Çin, Rusya, İsrail, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerde savunma hizmetleri artırılarak savunma harcamaları ciddi rakamlara ulaşmıştır. Ayrıca savunma harcamalarındaki artış sadece 1980-1988 dönemi sonrasında değil aynı zamanda 1998-2001 dönem aralığında da artış göstermiştir. Önümüzdeki yıllarda savunma hizmetlerine ihtiyacın daha fazla olması muhtemel olmakla birlikte buna bağlı olarak savunma harcamalarında artışların yaşanma ihtimali de olasıdır. Savunma hizmetlerinde ve harcamalarında yaşanan artışların en önemli sebepleri iktisadi, politik ve teknolojik değişimlerden kaynaklanır (Sipri Yearbook, 2002:10). Önceki savaş ve savunma dönemlerinden de hatırlanacağı üzere savunma hizmetlerine ilişkin değişimlerin temel nedeni ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Rusya'da savunma harcamalarındaki değişimin sebebi iktisadi değişiklikler iken ABD için politik değişiklikler önemli rol oynamaktadır.

3. Savunma Harcamalarına İlişkin Teorik İnceleme

3.1. Savunma Harcamaları Kavramı

Savunma harcamalarının tanımı iki biçimde yapılabilir: dar ve geniş anlamda savunma harcamaları. Savunma harcamaları dar biçimde tanımlanmak istendiğinde; savunma hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla çalışan tüm askerî personel, araç-gereç ve donanımlar, bakım-onarım giderlerinin tamamı şeklinde tanımlanabilir. Ancak savunma harcamaları geniş anlamda ise; savunma hizmetini/hizmetlerini yapan, tüm askerî veya askere benzer nitelikteki güçlere, savunma teknolojisine, silah teknolojisine, silah ithal etme ve bu amaçla çeşitli kurumlara yapılan tüm ödemeleri ve hatta gıda harcamalarının tamamı biçiminde tanımlanabilmektedir (Tügen, 1988: 48).

Ayrıca Erbaykal (2007) çalışmasında ülkelerin kendilerine yapılmaya ihtimali olan herhangi bir saldırının caydırılması ve bu saldırıya karşı ülkenin savunulması amacıyla savunma harcamalarının gerekliliğinden bahsetmektedir. Bununla birlikte Erbaykal (2007), ülkenin menfaati için yapılan savunma harcamalarının ülkeye bölünmez fayda sağladığını da belirtmektedir. Böylelikle, aynı ülkede yaşayan her bir birey savunma ile ilişkili hizmet ve faaliyetlerden aynı oranlarda yararlanmaktadır ve bu hizmet için hiçbir ödeme yapılmamaktadır.

3.2. Savunma Harcamalarının Düzeyi ve Etkinlik

Savunma harcamalarının düzeyini etkileyen çok sayıda faktör bulunur. Bu faktörler aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Treddenick, 1985; Peled, 2001:3-5; Looney, 1994:63-64):

- (i). Ekonomik kısıtlamalar ve bütçe: Ülkelerin güvenliğinin sağlanması hükümetleri için ciddi bir öneme sahiptir ancak güven içerisindeki ülke kavramından ziyade ekonomik faktörler etkinliğini korumaktadır. Ülkenin bütçesinin yetersiz kalması durumunda savunma harcamalarına ayırdığı ya da ayıracağı payda azalacaktır.
- (ii). Jeopolitik durum: Ülkenin ya da ülkelerin coğrafi koşulları, tarihî yapısı ve bulunduğu coğrafi alan savunma harcamaları için oldukça önemli bir faktördür. Yüzyıllar öncesinde devletlerin birbirine savaş açma ve birbirinin bulunduğu coğrafi alanları işgal etme sebepleri de tam olarak bu hususta önemini korumaktadır. Örnek olarak, İsrail'in askeri teknolojilerinin ileri seviyelerde olması ve coğrafi konumu gibi özellikleri nedeniyle, İsrail'in savunma harcamalarına ayırdığı pay ülkenin diğer harcama paylarının en önemlisi ve en yüksek bütçelidir. Ülkelerin buldukları coğrafi şartlardan ötürü ülkelerin güvenliğinin sağlanması amacıyla, savunma sanayisine önem vermesi, savunma teknolojileri geliştirmesi gibi durumlar kusursuz savunma sistemine erişme isteğinden kaynaklanır.

(iii). Ülkenin politik ve siyasal durum ve koşulları: Ülkelerin politik koşulları da savunma harcamalarını etkileyen ciddi bir faktördür. Ülkede askeri gücün ve askeri otoritenin yüksek olması savunma harcamalarına ilişkin payların da o derecede artması anlamına gelmektedir.

Ülkede yaşayan insanların yaşı, kültürel bağları ve farklılıkları, ekonomik seviyeleri, gelir ve gider dağılımları, doğumda yaşam beklentisi, doğumda ölüm beklentisi gibi faktörlerde savunma harcamalarının düzeyini etkileyen değişkenlerdir (Değer ve Sen, 1995:297).

Hitch ve McKean, savunma harcamalarında tam etkin kaynak kullanım sorununa değinerek savunma harcamalarının daha etkin ve savunma hizmetlerinin daha uygun olabilmesi için üç sorunun cevaplanması gerektiğini belirtmişlerdir (Bulutoğlu, 2002; Türk, 2007).

- (i). Savunma harcamaları için ayrılması gereken pay nedir ve bu pay yeterli midir?
- (ii). Savunma hizmetlerini gerçekleştirmek için ayrılması planlanan payın ülke ekonomisine maliyeti nedir?
- (iii). Belirlenen minimum maliyetle savunma harcamalarının etkinliği nasıl sağlanır?
- (iv). Savunma harcamalarına ilişkin bütçe belirlenirken maliyet minimum tutulmalı ancak maksimum askeri teknolojiler ve yeteneklere erişim sağlanmalıdır. Daha az kaynak ancak daha çok savunma hizmeti sonucunda savunma harcamaları daha etkin olacaktır.

3.3. Savunma Harcamalarının ve Savunma Sanayinin Özellikleri

Kamu bütçesinin bir kalemi olan savunma harcamaları ekonomik bakımdan tam kamusal mal sınıfı içerisinde. Çünkü savunma harcamaları da diğer kamusal mallar gibi benzer niteliklere sahiptir. Savunma harcamalarının sağladığı faydadan tüm toplum eksiksiz faydalanır ve bu elde edilen fayda parçalanamaz. Bundan dolayı savunma hizmeti ve harcamaları bireyler veya ülkenin bir kısmına yönelik değil hizmetin sunulduğu tüm ülke veya bölgeyi kapsar (Doğan, 2018:5). Ayrıca bireylerin tamamının herhangi bir ödeme yapmadan bu hizmetlerden yararlanması da savunma hizmetlerinin kamusal mallar sınıfında yer almasının bir sonucudur. Bu durum literatürde "bedavacılık" sorununa sebep olmaktadır. Savunma hizmetlerinin finansını devlet kendi bütçesinden karşılar ve vatandaşların cebinden herhangi bir ödeme yapması gerekmez. Dolayısıyla bireylerin herhangi bir ödeme yapmaksızın bu hizmetten yararlanabileceği savunma hizmetleri tam kamusal malların sahip olduğu bedavacılık sorununa sahiptir (Zeybekoğlu, 2019:11). Ayrıca savunma sistemlerinde farklılık yaratan özelliklerden bir kısmı da şu şekilde ifade edilebilir; ileri teknoloji ve üretimde hassaslık, kalite standardının yüksek olması, iş gücünün gelişmiş

olması, üretim sisteminin kısıtlı ihtiyaca yönelik olması, ihracat yapmayı zorunluluk haline getirmesi böylelikle dış pazarlara açılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması özellikleridir. Buna göre savunma harcamalarının yapılması belirtilen savunma sistemlerinin özelliklerine bağlı olarak ilerleyen bir süreçtir.

Savunma sanayinde daha çok silah teknolojisi ve askeri teçhizata yönelik üretim yapılmakta olduğundan bu sektörün kendisine has bir piyasası ve bu piyasanın ise kendine özgü kuralları vardır (Doğan, 2018:6). Silah üretiminin bu denli yaygın olmasının bir sebebi de tek ve güçlü olanın piyasada etkin olmasıdır. Dolayısıyla, savunma sanayisi alanında proje temelli bir piyasa haline gelmiştir. Bu piyasa müşteri odaklıdır ve müşteri projenin başlangıcından itibaren her bir aşamada belirleyici bir role sahiptir. Müşterinin de savunma sanayi piyasasına dâhil edilmesi ile sektörel bazda politik süreç içerisinde oluşan, uzun dönemli, maliyeti yüksek, ciddi derecede yatırım zorunluluğu olan, yüksek gelişmişliğe ve teknolojiye sahip olması savunma sistemlerine dair piyasalarda etkin olmaktadır. Ayrıca müşteri, egemenlik durumu, ülkeler arası anlaşmalar ve gruplaşmalar, iş gücünün nitelikli olması, ihracat ve ithalat süreçleri ve destekleri, yüksek kaliteli ürünler, lojistik destek, üretim süreci, cephane, araç-gereç, tabanca, tüfek, el telsizi gibi hammaddelere ne derce ihtiyaç duyulduğu ve üretim ölçeğinin ne olması gerektiği gibi sorular da üretim sürecinde etkili rol oynamaktadır (DPT, 2000; Sezgin, 2004).

3.4. Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme

Literatürde ekonomik performansı etkileyen pek çok değişken ele alınmaktadır. Savunma harcamaları da ekonomik performans üzerinde önemli etkilere sahip bir değişkendir. Dolayısıyla bu değişken ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin varlığı ve yönüne ilişkin yazın taramasında çok sayıda çalışma yer almaktadır. Çalışmaların bir kısmı savunma harcamalarından ekonomik büyümeye yönelik doğrusal tek yönlü bir ilişkinin varlığından bahsederken, bazı çalışmalarda ekonomik büyümeden savunma harcamalarına yönelik tek yönlü ilişkinin olduğu ifade edilmektedir. Ancak bu ilişkinin çift yönlü olduğunu ifade eden çalışmalarla birlikte savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında hiçbir ilişkinin olmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Özer, 2020; Görkem ve Işık, 2008; Doğan, 2018).

Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin negatif olması durumunda Neo-Klasik iktisadi yaklaşımı söz konusu olmaktadır. Neo-Klasik iktisadi yaklaşıma göre yapılan çalışmalarda ise savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde negatif yöndeki etkisinden bahsedilmektedir. Bu durum talep etkisi değil arz etkisi ile ilişkilidir. Savunma hizmetlerinde gelişmelerin kaydedilmesi savunma teknolojisi altına giren her bir sektörü (silah teknolojileri vb.) dolaylı ya da dolaysız şekilde olumlu ya da olumsuz olarak etkileyecektir (Gökbunar ve Yanıkkaya, 2004: 161). Neo- Klasik iktisadi

yaklaşım bağlamında olumsuz etkinin meydana gelmesi özel yatırımlar açısından ele alınmaktadır. Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde artan yönde etkisinin olması ve dolaylı olarak yatırımların artması gibi sebeplerden ötürü savunma harcamalarının ülkelerin ticari rekabet gücünü azalttığını böylelikle özel yatırımlar üzerinde negatif etkisi olduğu belirtilmektedir (Heo ve Ro, 1998: 172). Özel yatırımların negatif yönde etkilenmesi ise ekonomik büyümeyi azalan yönde etkileyeceğinden arz etkisinin ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisi olduğu düşünülmektedir (Benoit, 1978; Ateşoğlu ve Mueller, 1990; Ateşoğlu, 2004).

Bununla birlikte savunma hizmetleri, silah teknolojilerinin nitelikli olabilmesi amacıyla silah üretimi gibi sebeplerden ötürü ithal ürün elde edilmesi ülkelerin döviz harcamalarının artmasına sebep olur. Ancak ithal alımın artması iş gücünü azalttığından ekonomi üzerinde negatif etkinin devam ettiği düşünülmektedir (Değer ve Smith, 1983; Lim, 1983; Heo, 1999; Shieh vd., 2002; Giray, 2004:190).

Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif artan yönde bir etkisinin varlığından bahsediliyor ise bu durumda iktisadi literatürde Keynesyen Yaklaşımı kullanılmaktadır. İktisadi açıdan savunma harcamaları ve ekonomik büyüme dengesi incelendiğinde yazın taramasında öncelikle Keynesyen bakış açısıyla karşılaşılmaktadır. Keynesyen talep fikrine bağlı olarak savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki tanımlanmaya çalışılmıştır. Buna göre, savunma hizmetlerine olan toplam talebin artması ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir. Bunun temel sebebi ise savunma hizmetlerine ilişkin talebin genişlemesi ile birlikte üretim meydana geleceği için

işgücüne ihtiyaç duyulmasıdır. Buna bağlı olarak istihdam artacak, istihdam ile birlikte üretim güçlenecek ve genişleyen talep sayesinde ise kâr marjı artacaktır. Artan kâr marjı ise yeni yatırımlara yol açacak ve ekonomik büyümenin pozitif şekilde artmasına olanak sağlayacaktır (Abu-Bader ve Abu-Qarn, 2003:571-572).

Keynesyen yaklaşımı benimseyen incelemeler ve araştırmalar, savunma harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisinin olumlu etkileri üzerine odaklanmaktadır. Bundan dolayı bu ekolü benimseyen çalışmalar bu ilişkiyi Benoit Hipotezi çerçevesinde incelemektedir. Benoit, savunma harcamaları fazla olan devletlerin ekonomik büyüme oranının daha hızlı olduğunu, savunma harcamaları daha az olan devletlerin ise ekonomik büyüme oranlarının daha yavaş olduğunu ifade eder.

4. Literatür Taraması

Ekonomik büyüme ile savunma harcamaları arasındaki ilişki üzerinde yapılan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar daha çok Benoit tarafından yayınlanan çalışmalardan sonra ivme kazanmıştır. 1973 dönemiyle birlikte Benoit savunma harcamalarının ekonomik büyümeye etkisine ilişkin oldukça önemli tespitlerde bulunmuştur. Savunma harcaması ve ekonomik büyüme literatüründe önemli rol oynayan çalışmalardan bazıları kısaca özetlenmiştir. Bununla birlikte çalışmaların geneli literatür tablosunda özet halde verilmiştir. Çalışmalarda ve yapılan analizlerde kullanılan model, dönem, değişkenler, ele alınan ülkelerin farklılık göstermesi farklı sonuçların çıkmasına sebep olmaktadır.

Tablo 1. Literatür Araştırması

Yazar	Yıl	Ülke grubu	Dönem	Yöntem	Bulgular
Dakurah vd.	2001	62 ülke	1975-1995	Panel veri analizi	Ülkelerin 23'ünde savunma harcamaları ve GDP arasındaki ilişkiler tek yönlü iken, 7'sinde çift yönlü ilişki bulunmakta olduğu sonucu elde edilmiştir.
Sümer	2005	Almanya, Amerika, Azerbaycan, Bulgaristan, Çin, Ermenistan, Fransa, Gürcistan ve 10 ülke	1990-2001	Panel veri analizi	Almanya hariç savunma harcamaları ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sebep olmuştur.
Pieroni	2009	90 ülke	1970-2008	Doğrusal olmayan panel modeli	Savunma harcamaları düşük ve yüksek grup olarak ele alındığında yüksek düzeyde savunma harcamalarının iktisadi büyüme üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Soyyigit	2013	Türkiye	1970-2013	Toda Yamamoto Granger Nedensellik Analizi	Savunma harcamalarından iktisadi büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Özsağır	2013	Türkiye	1923-2012	Klasik Regresyon modeli	Darbe girişimlerine ilişkin darbe dönemini dummy değişken olarak tanımlayarak analize dahil etmiştir. Analiz sonucunda savunma harcamaları ve darbenin iktisadi büyümeyi azaltıcı yönde etkilediği
Bildirici	2016	Çin	1987-2013	Nedensellik Testi	Savunma harcamaları ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğu sonucu elde edilmiştir.

Benoit (1978), savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1960-1965 döneminde az gelişmiş

ülkeler için incelemiştir. Benoit, savunma harcamalarının ülkenin tamamını ilgilendirdiğini, bireylerin temel

ihtiyaçlarına olumlu katkı sağladığını ve böylelikle de ekonomik gelişmeyi pozitif yönde etkilediğini ifade etmiştir. Aynı zamanda Benoit, ulusal gelir ile savunma harcamaları arasındaki etkiyi korelasyon analizi yaparak incelemiş ve bu incelemesinin neticesinde iki değişkenin birbirini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Ancak yatırımlar ve savunma harcamaları arasında korelasyon bulunmadığı da belirtmiştir (Tübitak, 1998).

Kennedy (1974), savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında ilişki olabileceğini şu şekilde ifade etmiştir; savunma sistemleri ve savunma sanayi, milli güvenliği sağlamakla birlikte yatırıma da teşvik eder ve böylece ülke ekonomisi bu durumdan pozitif yönde etkilenir (Sümer, 2005). Kennedy bu görüşü ile Benoit'in çalışmasında belirttiği görüşü de desteklemektedir.

Kaldor (1976), ABD'nin savunma harcamalarına ilişkin verilerinden hareketle savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönde yüksek bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir.

Cappelin, Gleditsch ve Bjerkholt yapmış oldukları çalışmada 1960 yılı ile 1981 yılı arasındaki dönemi ele almıştır. Çalışmalarında OECD ülkelerinde yatırım, üretim, ekonomik büyüme ve savunma harcamaları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonucunda ise ekonomik büyümenin üretim ve savunma harcamalarına bağlı olarak şekillendiğini ifade etmişlerdir (Hartley ve Sandler, 2001).

5. Veri Seti ve Yöntem

Analizde kullanılan veriler (Savunma Harcamaları ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) Dünya Bankası, Merkez Bankası Veri dağıtım sistemlerinden elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan veri seti yıllık olarak 1990-2019 dönemini kapsamaktadır. Analizde serilerin logaritmik değerleri kullanılacak ve bu değerler üzerinden analizler yapılacaktır.

Bu çalışmada Benoit'in (1978) çalışması baz alınarak Türkiye için savunma harcamalarında meydana gelen değişimin ekonomik performansı nasıl etkileyeceği araştırılacaktır. Çalışmada yöntem olarak nedensellik ilişkisi için robust sonuçlar üreten Toda-Yamamoto (1995) yöntemi tercih edilmiştir. İlk olarak zaman serilerinin durağanlığı için mevsimsel özellikleri dikkate alarak birim test kökleri ardından MWALD sınaması ile elde edilen Toda-Yamamoto analizi ile gerçekleştirilecektir.

5.1. Durağanlık Analizi

Zaman serisi analizlerinin yapılması öncesinde serilerin durağan olması gerekmektedir. Serinin durağan olması ise verinin belirli bir periyotta devamlı olarak değişmediği bir durumdur. Ekonometrik teori, varsayımlara göre serinin ortalamasının sıfır olması ve serinin varyansının değişmemesi önem arz eder. Eğer seri EKK yönteminin gerektirdiği varsayımları sağlamıyor ise ya alternatif metodlar seçilir ya da serideki varsayım ihlalleri giderilmeye çalışılır. Serinin durağanlığına ilişkin bilgilerin

edinilebilmesi için birim kök sınamaları yapılır. Ampirik çalışmalarda yoğunlukla tercih edilen birim kök sınamaları Augmented Dickey Fuller (ADF), Philips-Perron (PP) durağanlık sınamalarıdır. PP birim kök sınaması bu çalışmada kullanılmıştır.

ADF testinin benzeri ve ona denk sayılabilecek Phillips ve Perron (PP) birim kök sınaması bu çalışmada kullanılmıştır. Alternatif olarak kullanılan PP testine ilişkin eşitlikler (1) ve (2) yer almaktadır;

$$y_t = \mu + \sigma y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$y_t = \mu + \beta \left(t - \frac{1}{2}\right) \lambda + \sigma y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

5.2. Toda Yamamoto Nedensellik Analizi

Ekonomik seriler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilere yönelik çıkarımlar nedensellik testleri yardımıyla belirlenir. Bir eşitlik tahmininde bağımlı ve bağımsız değişken ya da değişkenler yer alır. Seriler arasındaki ilişki tek taraflı ya da çift taraflı olabilir. Yani bağımsız değişkenden bağımlı değişkene ya da bağımlı değişkenden bağımsız değişkene doğru bir ilişki olabilirken bağımlı ve bağımsız değişkenlerin her ikisi aynı anda da gerçekleşebilir. İşte serilerin birbirini etkilemesi ya da etkilememesi ve bu ortaya çıkan nedenselliğin yönü ve işareti hakkındaki bilgi nedensellik sınamaları ile elde edilir (Granger, 1987). Bu çalışmada serilerin aynı seviyelerde durağan olmaları nedeniyle Toda-Yamamoto Nedensellik Testi tercih edilmiştir.

Granger Nedensellik sınaması sıklıkla kullanılmasına rağmen bu test için gerekli ön koşul serilerin durağan olmasıdır. Seriler farklı seviyelerde durağan hale geliyor ise veya durağan değiller ise Toda-Yamamoto nedensellik testi kullanılabilir. Aşağıda yer alan 3 nolu denklem ile Toda-Yamamoto nedensellik testi sonucuna ulaşılmaktadır.

$$Y_t = \alpha Y_t + \alpha_1 Y_{t-1} + \dots + \alpha_p Y_{t-p} + \alpha_{p+1} Y_{t-p-d} + \mu \quad (3)$$

6. Analiz ve Bulgular

Çalışmada savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin incelenmesi için öncelikle verilerin durağan olup olmadığı belirlenmiş daha sonra serilerin farklı seviyelerde durağan olması nedeniyle Toda-Yamamoto nedensellik analizi yapılarak değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri incelenmiştir. Aşağıda verilen tablolarda analiz sonuçları gösterilmiştir.

Philips Perron (PP) birim kök testi uygulanarak serilerin durağan olup olmadığı sınanmıştır. Aşağıda yer alan tablo 1'de PP birim kök testine ilişkin analiz sonucu yer almaktadır. Tablo 2 incelendiğinde, elde edilen test istatistiğinin olasılık değeri 0,05'den küçük olması nedeniyle boş hipotez reddedilmektedir. Dolayısıyla PP sonucuna göre serilerin durağanlığının sağlanmakta olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2. PP birim Kök Testi

	Prob.**	Lag	Max Lag
D(GDP_LOG,2)	0.0098	2	2
D(MIL_EXP_LOG,3)	0.0000	0	2
PP - Fisher Chi-square	0.0000		
PP - Choi Z-stat	0.0000		

Tablo 3'te değişkenler arasında nedensellik ilişkisi Toda-Yamamoto nedensellik testi ile incelenmiştir. Buna göre analize konu değişkenler arasında uzun dönemli bir nedensellik ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, Gayri safi yurt içi hâsıla (GDP) değişkeni savunma harcamalarını pozitif yönde arttırmakta iken savunma harcamalarında meydana gelen artışlar da GDP üzerinde pozitif yönde artışlara neden olacaktır.

Tablo 3. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Null Hypothesis	F-statistic	Prob.
MIL_EXP_LOG does Granger Cause GDP_LOG	1.73204	0.0019
GDP_LOG does Granger Cause MIL_EXP_LOG	0.31655	0.0470

7. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye ekonomisi için 1990-2019 yılları arasında savunma için yapılan harcamalar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Benoit hipotezi çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırmada serilerin durağanlık özelliklerinin ortaya konulması için birim kök testleri ve savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin var olup olmadığının belirlenmesi amacıyla da Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanmıştır. Araştırmaya konu dönem için gerçekleştirilen nedensellik analizi bulgularına göre; savunma harcamalarından ekonomik büyümeye doğru çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur. Elde edilen bulgular, gelişmekte olan ülkeler için yapılan analizlerde savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönde bir ilişkinin varlığını ileri süren Benoit hipotezini desteklemekte (bkz. Naimoğlu ve Özbek, 2022; Kanca ve Yamak, 2020) ve bu hipotezin Türkiye ekonomisi için geçerli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Devletlerin savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin varlığı uzun yıllardır süre gelen bir tartışma konusudur. Bu iki değişken arasındaki ilişki çok sayıda araştırmacı tarafından incelenmiştir. Ekonomik büyüme, yatırımlar, işsizlik, enflasyon, döviz kuru gibi çok sayıda makro ve mikro değişkenler ele alınarak incelemeler yapılmıştır. Yapılan çalışmaların bir kısmı savunma harcamalarının gelecekte ekonomik büyümeyi artıracığı yönünde bulgulara ulaşırken bazı araştırmacılar ise ekonomik büyüme ve savunma harcamaları arasında ilişkinin olmadığını ya da var olan ilişkinin tek yönlü veya iki yönlü olabileceğine dair farklı farklı sonuçlar elde etmiş olup bu çalışmalara ilişkin geniş bilgileri literatür başlığında sunmuşlardır. Savunma harcamalarının ekonomik büyüme

üzerinde pozitif ve artan oranda bir etkisinin varlığından bahsediliyor ise bu durumda iktisadi literatürde Keynesyen Yaklaşımı kullanılmaktadır. Keynesyen yaklaşımına yönelik yapılan incelemeler ve araştırmalar, savunma harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisini Benoit Hipotezi yaklaşımı açısından ele almaktadır. Nitekim bu çalışmada elde edilen bulgular Türkiye ekonomisi için Keynesyen yaklaşımı desteklemektedir.

Sonuç olarak, savunma harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilerken ekonomik büyümenin de savunma harcamalarından pozitif yönde etkilendiği gözlemlenmiştir. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye ekonomisinin Benoit hipotezi bağlamında ampirik olarak sınanması literatüre katkı sağlamıştır. Yapılan her araştırmada olduğu gibi bu çalışma da bazı kısıtlar altında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada analiz edilen dönem diğer çalışmalardan bir farklılık oluştursa da gelecekte yapılacak çalışmalarda 1990-2019 dönemi kendi içerisinde alt dönemlere ayrılarak Benoit hipotezi tekrar sınanabilir. Ayrıca analize başkaca makroekonomik değişkenler ilave edilebilir. Bunun yanında AR-GE harcamaları savunma sanayi ve diğer sektörler olarak ele alınarak ayrı ayrı analiz edilebilir.

Kaynakça

- Abu-Bader, S. & Aamer S. A. (2003). Government expenditures, military spending and economic growth: causality evidence from Egypt, Israel, And Syria. *Journal of Policy Modeling*, 25 (6-7), 567-583.
- Ateşoğlu, H. S. (2004). Defense spending and investment in the United States. *Journal Of Post Keynesian Economics*, 27(1), 163- 170.
- Ateşoğlu, H. S. & Mueller M. J. (1990). Defense spending and economic growth. *Defence Economics*, 2(1), 19-27.
- Benoit, E. (1978). Growth and defense in developing countries. *Economic Development and Cultural Change*, 26(2), 271-280.
- Bildirici, M. (2016). Defense, economic growth and energy consumption in China. *Procedia Economics and Finance*, 38, 257263.
- Bilgin, C. (2022). Savunma Harcamasındaki Değişimlerin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye için Doğrusal Olmayan Eşbütünleşme Modeli ve Asimetrik Nedensellik Testi. *İzmir İktisat Dergisi*, 37(1), 92-109.
- Bulutoğlu, K. (2002), *Kamu ekonomisine giriş demokraside devletin ekonomik kuramı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları:1816.
- Cappelen, A., Gleditsch, N. P., & Bjerkholt, O. (1984). Military spending and economic growth in the OECD countries. *Journal of peace Research*, 21(4), 361-373.
- Dakurah, A. H., Davies, S. P., & Sampath, R. K. (2001). Defense spending and economic growth in developing

- countries: A causality analysis. *Journal of Policy Modeling*, 23(6), 651-658.
- Deger, S., & Sen, S. (1995). Military expenditure and developing countries. *Handbook of defense economics*, 1, 275-307.
- Demir, Ö., & Tanyıldızı, İ. (2017). Sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 89-119.
- Doğan, F. C. (2018). *G-8 ülkelerinde ve Türkiyede savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Panel veri ve zaman serisi analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Dpt, Kalkınma Planı, "Savunma Sanayi Özel İhtisas Komisyon Raporu".
- Durgun, Ö., & Timur, M. C. (2017). Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. Türkiye analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 126-137.
- Erbaykal, E. (2007). *Türkiye’de savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Giray, F. (2004). Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 181-199.
- Gökhunar, R. (2004). Savunma harcamalarını belirleyen faktörler ve ekonomik büyümeye etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59(1), 159-179.
- Görkem, H., & Işık, S. (2008). Türkiye’de Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1968- 2006). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 405-424.
- Gümüşdaş, E. (2010). *Türkiye’de savunma sanayi ve savunma harcamalarının ekonomideki yeri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde.
- Heo, U., & Ro, K. H. (1998). Military expenditures and economic growth in South Korea and Taiwan. *International Interactions*, 24(2), 171-186.
- Hou, N., & Chen, B. (2013). Military expenditure and economic growth in developing countries: evidence from system gmm estimates. *Defence And Peace Economics*, 24(3), 183-193.
- Kanca, O., & Yamak, R. (2020). Türkiye Ekonomisi Açısından Benoit Hipotezinin Testi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(3), 823-839.
- Kaldor, M. (1976). The military in development. *World development*, 4(6), 459-482.
- Hartley, K., & Sandler, T. (2001). *The Economics of Defence*. Edward Elgar Publishing.
- Kennedy, G. (1974). *The Military in the third world*. Duckworth: London,
- Sümer, K. K. (2005). Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisinin incelenmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1(01), 82-91.
- Lim, D. (1983). Another look at growth and defense in less developed countries. *Economic Development and Cultural Change*, 31(2), 377-384.
- Naimoglu, M., & Özbek, S. (2022). Türkiye’de Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Yeniden Gözden Geçirilmesi: Fourier Yaklaşımı. *İzmir İktisat Dergisi*, 37(1), 174-188.
- Özer, M. O. (2020). Savunma Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye İçin Bir Fourier Eşbütünlüme Testi Uygulaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(1), 186-197.
- Özsağır, A. (2013). Askeri darbe ve müdahalelerin ekonomik performans üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4), 759-773.
- Özsoy, N. S., Çiftçi, E., & Zeren, F. (2022). Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Orta Doğu Ülkeleri Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(1), 47-60.
- Peter, C., & Looney, R. E. (1982). *Defense Expenditures and Economic Growth in Development Countries: Some Further Empirical Evidence*. (Erişim tarihi: 15.05.2010), <http://Afs.Sagepub.Com/Cgi/Reprint/14/3/459>
- Pieroni, L. (2009). Military expenditure and economic growth. *Defence And Peace Economics*, 20 (4), 327-339.
- Saunders, P. (1993). Recent trends in the size and growth of government in OECD countries. N. Gemmel (Ed.), *The Growth of The Public Sector* içinde (17-33. ss.). England: Edward Elgar Publishing Limited.
- Sezgin, M. A. (2004). *Türkiye’de savunma harcamalarının ekonomik ve jeopolitik analizi*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi) T.C. Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Ankara.
- Shieh, J. Y., Lai, C. C., & Chang, W. Y. (2002). The impact of military burden on long-run growth and welfare. *Journal of Development Economics*, 68(2), 443-454.
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). (2002). *SIPRI Yearbook 2002*, Oxford: Oxford University Press.
- Sivard, R. L. (1993). *World military and social expenditures 1993*. Washington: World Priorities.

- Soyyigit Kaya, S. (2013). Türkiye'de savunma harcamalarının iktisadi etkileri üzerine nedensellik analizi (1970-2010). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 17-38.
- Sümer, K. K. (2005). Savunma Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1, 8291.
- Sürücü, L., Eminer, F., & Sağbaş, M. (2022). The Relationship of Defense Expenditures and Economic Growth Examples of Turkey and China (2000-2020). *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18(41), 171-199.
- Treddenick, J. M. (1985). The arms race and military Keynesianism. *Canadian Public Policy/Analyse de Politiques*, 77-92.
- Tübitak (1998). *Savunma sanayi ve tedarik (ülkemin bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesini esas alan bir yaklaşım)*. TÜBİTAK: Ankara.
- Tüğen, K. (1988). Dünyada ve Türkiye'de savunma harcamalarındaki gelişmeler ve ekonomik etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 285-302.
- Türk, H. K. (2007). *Türk savunma sanayinin ekonomik etkileri ve savunma harcamaları-büyüme ilişkisinin ekonometrik modellenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Üçler, G. (2017). Türkiye'de Savunma Harcamalarının İşsizlik Üzerine Etkisi: 1980-2014 Dönemi İçin Ekonometrik Bir Analiz. *Journal Of Yasar University*, 12(46), 161-170.
- Zeybekoğlu, A. (2019). *Savunma harcamalarının ve küresel bir kamusal mal olan barışın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Avrupa Birliği geçiş ekonomileri örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Extended Summary

Purpose

It will have positive effects on economic growth, if defense expenditures are made for domestically produced products. Similarly, the positive and long-term realization of economic growth will also have a positive effect on defense expenditures. There are many academic studies on this subject. The most important among these is the work carried out by Benoit in 1978. This study, which is included in the literature as the Benoit hypothesis, focuses on the connection between defense expenditures and economic growth. The aim of this study is to test the Benoit hypothesis, which focuses on the relationship between defense expenditures and economic growth for the Turkish economy covering the period 1990-2019.

Literature Review

There are many studies on the relationship between economic growth and defense expenditures. These studies gained momentum after the studies published by Benoit. With the 1973 period, Benoit revealed important findings regarding the effect of defense expenditures on economic growth. Benoit (1978) examined the effect of defense expenditures on economic growth for underdeveloped countries in the 1960-1965 period. It has been revealed that defense expenditures concern the whole country, contribute positively to the basic needs of individuals, and thus positively affect economic development. At the same time, Benoit examined the effect between national income and defense expenditures by using correlation analysis and reached the conclusion that these two variables affect each other. However, he also stated that there is no correlation between investments and defense expenditures (Tübitak, 1998). Kennedy (1974) stated that there may be a relationship between defense expenditures and economic growth as follows; Defense systems and the defense industry not only provide national security, but also encourage investment and thus the country's economy is positively affected by this situation (Sümer, 2005). With this view, Kennedy also supports the view expressed by Benoit in his work. Kaldor (1976) points out that there is a high positive relationship between defense expenditures and economic growth, based on the data on defense expenditures of the USA. Cappelin, Gleditsch and Bjerkholt studied the period between 1960 and 1981 in their study. In his studies, the relations between investment, production, economic growth and defense expenditures in OECD countries were examined. As a result of the analysis, they stated that economic growth is shaped by production and defense expenditures (Hartley and Sandler, 2001).

Design/methodology/approach

In the study, the relations between defense expenditures and GDP in the period of 1990-2019 were examined, stability tests were conducted and the existence of causality relations between the indicators was tested. Toda-Yamamoto

causality analysis was employed to examine causality relationships between variables.

Findings

As a result of the analysis, the existence of a bilateral interaction between defense expenditures and economic growth has been obtained. It has been concluded that the Benoit Hypothesis is valid in the Turkish economy. In addition, it has been found that there is a mutual causality relationship between defense expenditures and economic growth, which expresses economic performance for Turkey. Therefore, while the Gross Domestic Product (GDP) variable increases defense expenditures positively, increases in defense expenditures will cause positive increases on GDP. This study shows that defense expenditures are a determinant of economic growth in developing countries.